

O patriotyzmie w najnowszej literaturze dla dzieci

W dyskusji na temat patriotyzmu nie powinno zabraknąć przykładów rozumienia tego pojęcia w literaturze dla dzieci. Twórczość ta może mieć i często ma istotny wpływ na rozumienie patriotyzmu nie tylko wśród najmłodszych, ale i dorosłych – często bowiem frazy i obrazy z dzieciństwa zostają z nami na bardzo długo.

Z oczywistych względów niemożliwe jest przywołanie tu większej liczby przykładów pojmowania patriotyzmu w utworach dla dzieci (począwszy od słynnego, choć niekoniecznie w pełni rozumianego, *Katechizmu polskiego dziecka* Władysława Bełzy), ale w obecnej dyskusji warto zwrócić uwagę choćby na trzy niezwykle inspirujące książki napisane w XXI wieku.

Joanna Olech w książce obrazkowej *Kto ty jesteś?* (il. Edgar Bąk, Warszawa 2013) nawiązuje wprawdzie do tekstu wiersza Bełzy, jednak tutaj nie mamy już do czynienia z patriotycznym katechizmem ograniczonym do haseł wypowiedzianych w patetycznym stylu. To jest coś innego, a mianowicie: zbiór bardzo krótkich wypowiedzi stylizowanych na dziecięce i zawierających przykłady konkretnych działań, które mieszczą się w szeroko rozumianym patriotyzmie. Oto przykłady: „Jestem patriotą, a nie patriotom. Lubię język polski”, „Kasuję bilet w autobusie. Jestem patriotką”, „Nie marnuję wody. Jestem patriotą”, „Nie wyzywam, nie biję. Jestem patriotą”, „Porządkujemy z dziadkiem opuszczony cmentarz. Jesteśmy patriotami”, „Jak dorosnę, będę głosowała. Jestem patriotką”, „Sprzątam po moim psie. Jestem patriotą”, „Wiem, skąd się wziął francuski cesarz w naszym hymnie. I o co chodzi z tym przewodem. Jestem patriotką”. Jest tu zasygnalizowany szereg spraw dotyczących bardziej teraźniejszości i przyszłości niż przeszłości (choć należy podkreślić, że nie została ona pominięta).

Z wierszem Bełzy koresponduje także zbiór utworów Michała Rusinka *Jaki znak Twój? Wierszyki na dalsze 100 lat niepodległości* (il. Joanna Rusinek, Kraków 2018). W tej książce poeta przywołuje pytania stawiane przez autora *Katechizmu polskiego dziecka*, a następnie odpowiada obszernie (jedno pytanie – jeden wiersz), przyjmując perspektywę współczesnego polskiego dziecka, świadomego swojej złożonej tożsamości. Na przykład bohater wiersza *Kto ty jesteś?* mówi o sobie, że jest malcem z gatunku *homo sapiens*, mającym swój konkretny adres, a także, że jest Ziemianinem, Europejczykiem, „przede wszystkim zaś Polakiem!”. W wierszu *Gdzie ty mieszkasz?* wspomina o swoim pokoju, domu, podwórku, ulicy, dzielnicy, mieście, kraju, kontynencie i wszech-

świecie. Utwór *Czym zdobyta?* porusza bardzo istotne sprawy: historię („przez *h* duże” i „przez *h* całkiem małe”) oraz pamięć o niej. Czytamy bowiem, że „Są w historiach tych zdarzenia, / Z których dumę bez wątpienia / Można czuć. Lecz są i inne, / Które wzbudzać wstyd powinny. / Czemu je pamiętać mamy? / Po to o nich pamiętamy, / Żeby kilka razy z rzędu / Nie popełniać starych błędów”. Michał Rusinek przypomina zarówno o narodowym, jak i ludzkim wymiarze pamięci o historii, która powinna być źródłem nie tylko dumy, lecz także refleksji.

Z innej perspektywy na postawy ludzi w duchu patriotyzmu spogląda Eliza Piotrowska w książce *Wojtek. Żołnierz bez munduru* (il. Eliza Piotrowska, Poznań 2017). Tytułowy bohater, niedźwiedź, był jednym z żołnierzy gen. Władysława Andersa i razem z II Korpusem Polskim przeżył długi szlak bojowy, uczestnicząc nawet w bitwie pod Monte Cassino. Kapral Wojtek istniał naprawdę i doczekał się swojej legendy. Jego literacki żywot rozpoczyna się od wydanej na emigracji książki Wiesława Antoniego Lasockiego *Wojtek spod Monte Cassino. Opowieść o niezwykłym niedźwiedziu*. W Polsce miś-żołnierz został bohaterem kilku interesujących utworów (to temat na inną okazję), ale dotychczasowi autorzy opowiadali historię o nim, przyjmując perspektywę ludzką. Tymczasem Eliza Piotrowska oddaje „głos” właśnie Wojtkowi, który będąc już w edynburskim zoo, wspomina dzieciństwo i wojnę. Książka *Wojtek. Żołnierz bez munduru* jest przejmującą opowieścią ujętą w formę lirycznych obrazów, zapisanych prozą i wzbogaconych znakomitymi ilustracjami autorki. W Wojtkowych obserwacjach i przeżyciach pojawia się m.in. ojczyzna oraz miłość do niej wyrażona przez żołnierzy, którzy stali się tułaczami.

Powyższe utwory współczesnych pisarzy wiele wnoszą do dziecięcych i dorosłych refleksji o patriotyzmie rozumianym szeroko – nieograniczającym się jedynie do wygłaszania haseł, obchodzenia świąt narodowych czy upamiętniania rocznic historycznych. W pozornie dziecięcy sposób są tu pokazane różne oblicza patriotyzmu: narodowe (tożsamość, tradycja), społeczne (współdziałanie, współodpowiedzialność), a także indywidualne (osobiste zaangażowanie). Książki Joanny Olech, Elizy Piotrowskiej i Michała Rusinka przekonują o istnieniu wielu postaw patriotycznych, w których dobro jednostki nie jest w sprzeczności z dobrem ojczyzny czy dobrem świata. Na koniec warto przytoczyć szczególnie istotny fragment *Kto ty jesteś?* Olech: „Jesteśmy równi, choć różni. Każdy ma prawo być patriotą”.

MARCIN LUTOMIERSKI

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

PLATFORMA WYMIANY NAUKOWEJ PAU

WYDAWNICTWO PAU POLECA - [link](#)